

2. SZEKCIÓ

LOGOPÉDIAI, NYELVI, NYELVÉSZETI KUTATÁSOK

szekcióvezető: Dr. Schéder Veronika
DEGYGYK, Gyógypedagógiai Intézet
Helyszín: Főépület I.emelet, Emeleti előadó

Idő	Előadó	Az előadás címe
14 ⁰⁰ - 14 ¹⁵	Farkas Katalin	A PROMPT terápia alkalmazhatósága a sajátos nevelési igényű gyermekek logopédiai ellátásában
14 ¹⁵ - 14 ³⁰	Dr. H. Tóth István CSc.	A mesemorfológia és a tehetséggondozás problémája
14 ³⁰ - 14 ⁴⁵	Ilyésné Vadai Erika	A nyelvlökéses nyelés terápiaja
14 ⁴⁵ - 15 ⁰⁰	Dr. Nemes Magdolna	A gyógypedagógiai szaknyelvoktatás kihívásai és lehetőségei a Debreceni Egyetemen
15 ⁰⁰ - 15 ¹⁵	Dr. Orbán Réka	Speciális tanulási zavarral küzdő diákok szövegértése
15 ¹⁵ - 15 ³⁰	Dr. Schéder Veronika	Nyelvi markerek a diagnosztikában

A PROMPT TERÁPIA ALKALMAZHATÓSÁGA A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEKEK LOGOPÉDIAI ELLÁTÁSÁBAN

FARKAS Katalin

Benedek Elek Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola – Budapest, XX. kerület (Magyarország)

e-mail: katica.farkas@gmail.com

Az 1970-es években Deborah Hayden amerikai logopédus azonosított olyan izomcsoportokat az arcon, amelye(ke)t taktilis úton stimulálva egy bizonyos hang pontos artikulációja idézhető elő. A „Prompt for Restructuring Oral Muscular Phonetic Targets” (röviden: PROMPT) úgy jellemezhető, mint egy tapintással megalapozott érzékelő-motoros, kognitív-nyelvi modell és megközelítés. A PROMPT terápia során alkalmazott jelek középpontjában a beszédmozgások különböző osztályai vannak, és a beszédkésztetés számos szintjére alkalmazható a fonémák szintjétől a mondatok szintjéig.

A PROMPT filozófiája szerint a kommunikációs zavarokra sokrétű megközelítéssel kell tekinteni. A PROMPT keretrendszere azt mutatja be, hogy a beszédkésztetés több ok miatt is megakadhat. Ezek alapján a terapeuta feladata, hogy minden területet (kognitív, szociális, magatartási, szenzoros-motoros, fizikai és nyelvi) feltérképezzen és megtalálja a kliens erősségeit, hogy minél sikeresebben tudjon kommunikálni. Ennek alapján elmondható, hogy bármilyen ok miatt kapott egy gyermek sajátos nevelési igényű besorolást, a PROMPT terápia holisztikus szemléletének köszönhetően globálisan fejleszthető a kommunikáció esetükben.

A PROMPT multidimenzionális megközelítés nemcsak fizikai-szenzoros aspektusból tekint a beszéd produkciós zavarokra, hanem kognitív-nyelvi és szociális-érzelmi területeket is magában foglalja. Így a terápia során mindhárom területre fejlesztő hatással van az auditív és vizuális funkciók mellett taktilis információkat is felhasználó beszédmotoros működés támogatása.

A PROMPT terápia többféle kórkép esetén is nagyon hatékonyan alkalmazható már egészen kicsi kortól akár a felnőtt populációig. Nemzetközi kutatásokban főként a megkésett beszédfejlődés, a nyelvi zavar, az autizmus spektrumzavar és a CP jelenik meg, de ezeken kívül gyakran olvashatjuk idegrendszeri sérülések, genetikai szindrómák és afázia kezelésére alkalmazott komplex logopédiai terápiaként is. Az előadás során szeretném bemutatni a PROMPT nyújtotta lehetőségeket a nemzetközi tapasztalatok tükrében. Ezeken keresztül, valamint saját gyakorlati tapasztalataim alapján feltárni annak lehetőségét, hogy ez a terápia hogyan is illeszkedhet a hazai logopédiai terápiák közé.

A MESEMORFOLÓGIA ÉS A TEHETSÉGGONDOZÁS PROBLÉMÁJA**H. TÓTH István (PhD)**

Károly Egyetem Filozófiai Fakultása, Prága (Csehország)

NovoSchool, Budapest

e-mail: david228@freemail.hu; moszkva228@gmail.com

Szekció-előadásom középpontjába az irodalompedagógiában megvalósítható meseértésre nevelést állítom, mégpedig két rendezőelvre tekintettel: a mesemorfológia értékeinek és a tehetséggondozás lehetőségeinek a kapcsolódási pontjaira. A kérdés éppen ez: megvalósítható-e a mesemorfológia és a tehetséggondozás összekapcsolása? Elégé felkészülten, tudatosan közelít-e az irodalomtanítási gyakorlat a mesék öntörvényű világához? Kellő meseértő biztonságot teremtő-e a pedagógusok szemlélete a mesékről? Tesznek-e fel kérdéseket a mesékkal kapcsolatban a tanítók és a tanárok, valamint a gyermekek önmaguknak és másoknak?

Az irodalomoktatás cselekedtető, nem csupán befogadásra készítő megoldásai az alkotó utánpótlás lehetőségét teremthetik meg a sajátos meseértés- és fogalmazástanítási eljárással. A mese és a dramatizálás kapcsolatát lényegét így látom: a történet megjelenítéséhez, a cselekmény sikeres előadásához, a meggyőző játékhoz emlékezet, fantázia, beszédkészség kell, továbbá hallás, látás, mozgás, valamint jól működő szociális képesség is – ez mind-mind a tehetséggondozás egy-egy szegmensét kínálja. Egy-egy mese megjelenítése, dramatizálása a szövegértelmezés komplex módját jelenti. A tanulók megfigyelhetik az események menetét, elemezhetik a szereplők tulajdonságait, összehasonlíthatják a meseidőt és a valóságos világ időrendjét, beszélhetnek a mesevilág titokzatos helyszíneiről, értelmezhetik a meseszámokat, tanulmányozhatják a mesemondók különleges hangulatú, zamátú kifejezéseit, számba vehetik a hősöket segítő/elbuktató, illetőleg győzelemre juttató próbatételeket. A próbatételek felidézése, eljátszása, adaptálása sok-sok hangulatos percet szerezhet gyermeknek és nevelőnek egyaránt.

A mesékre általánosan jellemző a cselekvéssor, ezeknek az elemeit a mesekutató Propp funkcióknak nevezi (Propp 1975). A cselekvéselemek időbeli egymásutániségának, variációsorozatának eredményeképp, az ok-okozati összefüggés alapján a funkciósor tagjai logikai, valamint művészi szempontból nézve különféle kapcsolatokat létesítenek. Propp 31 funkciót állapított meg jellemző cselekvéseként, így hozta létre a lineáris funkciósort, ahol a cselekvések időbeli egymásutániségában ok-okozati összefüggés érvényesül. Ezt, a Propp-féle funkciósort Voigt Vilmos tanulmányából (Voigt 1972) emeltem át a meseértés-kutatásaimba, továbbá a témával, vagyis a mese sokszínű világával foglalkozó dolgozatomba is (H. Tóth 1994) és a kandidátusi értekezésemben (H. Tóth 1997), valamint a meseértés-fejlesztéssel foglalkozó taneszközömbe (H. Tóth 1995, 1996, 2018).

Szándékaim szerint feltárom a szekció hallgatósága előtt azt, hogyan vélekedem a tehetséggondozásra is figyelemmel a mese, a mesefeldolgozás és a meseértelmezés sokféleségének harmonikus kapcsolatáról. Következésképpen rámutatok azokra a lényeges elemekre, amelyeket megkerülhetetlennek tartok alkalmazott nyelvészként – a tehetséggondozásról meg nem feledkezve – a meseértelmezés fontosságáról, valamint közlöm ama szakirodalmi forrásokat, amelyek a magam szemszögéből nézve hasznosak lehetnek a mindennapi irodalomtanítási gyakorlatban a meseértés minél értelmesebbé tételében.

A NYELVLÖKÉSES NYELÉS TERÁPIÁJA

ILYÉSNÉ VADAI Erika

Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar (Magyarország)
e-mail: ilyesnevadaierika@gmail.com

A nyelvlökéses nyelvés csecsemő- és kisgyermekkorban természetes működési folyamatnak tekinthető, a csecsemő táplálkozását biztosító koordinált mozgás. Ez a nyelésmód ideális esetben az idegrendszer fejlődésével fokozatosan leépül és átadja helyét a szabályos nyelvésnek. A folyamat a vegyes fogazat kialakulásáig általában végbemegy, előfordul azonban, hogy ez az infantilis nyelvés a gyermek öt éves kora után is megmarad, amely ekkor már kórosnak tekinthető. Helyes nyelvésnél az arc, ajak és nyelv izmai megfelelően, harmonikusan működnek. A nyelvlökéses nyelvésnél helytelen, gyenge az izomműködés, az arc, az ajkak izomzatában együttmozgások vagy túlmozgások figyelhetők meg. Az ennek hátterében meghúzódó táplálási sajátosságok, cumizás, ujjszopás, és más szájtéri szokások hosszú ideig tartó fennállása gátolja a szabályos fogazat és a megfelelő izomtónus kialakulását.

Nyelvlökéses nyelvésnél a fogak nem záródnak megfelelően, a nyelv kicsúszik a fogak közé. A különböző fogrendellenességek jellegzetes beszédhibával is társulhatnak, általában a t, d, l, n, sz, z, c, s, zs, cs, ty, gy, ny hangok interdentális vagy addentális képzése figyelhető meg. Naponta kb. 1500-2000 alkalommal nyelvünk, mely alvás közben is megtörténik legalább 50-100 alkalommal, ezáltal a nyelv fogakra gyakorolt nyomóereje jelentős hatású.

Az előadásban bemutatásra kerül, hogy milyen szerepe van a logopédusnak a beszédbeli tünetek mellett a helyes nyelvés, a nyelv nyugalmi helyzetét kialakító, automatizáló folyamatban, illetve hogyan járulhat hozzá a megfelelő működés kialakításához, spontán használatához a terápiás folyamat során.

A GYÓGYPEDAGÓGIAI SZAKNYELVOKTATÁS KIHÍVÁSAI ÉS LEHETŐSÉGEI A DEBRECENI EGYETEMEN

NEMES Magdolna (PHD)

Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar (Magyarország)
e-mail: nemesm@ped.unideb.hu

A Debreceni Egyetem pedagógusképző karán három éve van lehetőségük a hallgatóknak idegen nyelvű (elsősorban angol, másodsorban német) szakszöveg-olvasás órát hallgatni. Ebbe a folyamatba kapcsolódott be 2017 őszén a gyógypedagógiai szaknyelv. A kurzus célja, hogy a hallgatók megismerjék a szakterületük angol/német nyelvű irodalmának olvasáshoz szükséges alapvető szókincset, és képessé váljanak szakirodalmi szövegek, tanulmányok önálló feldolgozására. A félév során a hallgatók önállóan is keresnek szakmai érdeklődésükhöz kapcsolódó tanulmányokat, melyekről a csoportban beszámolnak.

Az órát a szabadon választható tárgyak keretében vehetik fel az első éves hallgatók, az órára jelentkezés feltétele a középfokú nyelvtudás. Kötelező tárgyként nyelvi érettségivel vehetik fel a tárgyat a hallgatók. A félév során a hallgatók általános tájékoztatást kapnak a tudományos szövegek sajátosságairól (stílus, szókincs stb.), majd az adott szakterület szövegeinek közös feldolgozása zajlik. Az egyre hosszabb és terjedelmesebb írások feldolgozása során a hallgatók szókincse folyamatosan bővül, nyelvi kompetenciája fejlődik. A szövegek olvasásával és fordításával párhuzamosan a diákok glosszáriumot is készítenek. A szakszövegek többszörösen összetett

mondatainak fordítása külön megbeszélést és gyakorlást igényel. A terminológiai problémák külön figyelmet igényelnek, pl. *mainstream school*, *self-help skills*, *residential care centre*, *social risk*, *educational journey*. Az órákat videók és külföldi vendégoktatók, hallgatók előadásai teszik változatossá.

A félévet szókinceszt, valamint egy tanulmány fordítása zárja, melyet a hallgatók a közös feldolgozást követően önállóan készítenek el. A hallgatók egyénileg fordítanak, de együtt kell működniük társaikkal. A legjobb fordítások a Különleges bánásmód online folyóiratban jelennek meg, a szerzők engedélyével. Az előadás a szaknyelv-oktatás felépítését, nehézségeit és az eddigi tapasztalatokat, jó gyakorlatokat mutatja be.

SPECIÁLIS TANULÁSI ZAVAROS DIÁKOK SZÖVEGÉRTÉSE

ORBÁN Réka (PhD)

Babes-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kar Alkalmazott Pszichológia Intézet, Kolozsvár (Románia)

e-mail: reka.orban@ubbcluj.ro

Az olvasás, és annak végső célja, az olvasottak megértése bonyolult, multidimenzionális folyamat (Waldron, 2012). A sikeres szöveg megértéshez a következő alacsonyabb és magasabbrendű kognitív folyamatok szükségesek: dekódolás, folyékony olvasás és szókinces valamint a memória, figyelem, felismerés, előrevetítés, bizonyítás, automatikus javítás, kivitelezés (Khera, 2013). A gyengén olvasók profilja nem egységes, változatos mintázatot mutatnak, és a megalapozó képességek diszharmonikus fejlődése különbözőképpen befolyásolja az olvasási képesség fejlődését és az érintettek olvasási teljesítményét (Kendeou, Broek, Helder, Karlsson, 2014). Az olvasás, mint szabadidős tevékenység, motivált gyakorlást jelent, egyre folyékonyabban és jobban olvas, a háttértudás bűvül, a lexikai reprezentáció gazdagabb (Willingham, 2017).

Jelen kutatásunk kérdései: hogyan befolyásolja az olvasási motiváció valamint a szövegtípus az olvasottak megértését.

NYELVI MARKEREK A DIAGNOSZTIKÁBAN

SCHÉDER Veronika (PhD)

Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kar (Magyarország)

e-mail: veronika.scheder@ped.unideb.hu

Nyelvhasználatunk, különösen spontán beszédünk sok mindent elárul rólunk. Pusztán a hangunk akusztikai paraméterei alapján nagy találati aránnyal azonosítható nemünk, életkorunk, az, hogy melyik tájegységről származunk, de egyes kutatások szerint még a foglalkozásunk, illetőleg az aktuális érzelmi/pszichés állapotunk is jó eséllyel kikövetkeztethető. Mivel mindannyian egyedi artikulációs bázissal rendelkezünk, a kriminalisztikai nyelvészetben – az igazságszolgáltatás részéről változó megítélással és elfogadottsággal ugyan, de – ún. hanglenyomatokat is használnak a személyazonosításban. Ha ehhez hozzáadjuk mondanivalónk tartalmi sajátosságait (egyedi szófordulatainkat, bizonyos lexikai egységek előnyben részesítését másokkal szemben, illetőleg mondat- és szövegszerkesztésünk jellemző grammatikai jegyeit), további információkat árulunk el személyiségünkről. Az elmondottakból részben már következik, hogy bármilyen testi, lelki, mentális történés (változás) is nyomot hagy a beszédünkben. A nyelvtudományban főként a

fonetikusok és a pszicholingvisták foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel. Kutatásaik célja, hogy megfelelő beszédatbázisokat hozzanak létre, amelyek elemzése után informatikus szakemberekkel együttműködve korszerű beszéddiagnosztikai rendszereket, alkalmazásokat lehet kialakítani, megkönnyítve ezzel az egészségügyben, segítő szakmákban dolgozók diagnosztikai munkáját. Előadásomban ezekről a fonetikai és pszicholingvisztikai kutatásokról, módszereikről, eredményeikről szeretnék beszámolni, hogy rávilágítsak, milyen fontos adalékokkal járulhatnak hozzá a nyelvészeti kutatások a logopédusok, klinikai nyelvészek, orvosok munkájához.